

EEN 18E EEUWS BEDEVAARTPRENTJE VAN HANDEL

door Frans van der Aa

In voorgaande uitgaven van Gemerts Heem zijn al verschillende mooie bedevaartsherinneringen van Handel aan de orde geweest (1). Graag wil ik er deze aan toevoegen.

Het gaat hier om een prentje dat vroeger aan de bedevaartgangers in Handel werd verkocht. Deze prentjes waren zeer gewild en kregen een eigen plaatsje in huis. Ze schonken troost en bemoediging in tijden van ramp en tegenspoed. Wanneer men geen uitvlucht meer zag, dan werd voor Maria en Kind gebeden om een oplossing in de nood.

Om de oorsprong van dit prentje te achterhalen moeten we zo'n driehonderd jaar in de geschiedenis terug. In die tijd leefden en werkten te Antwerpen een groot aantal uitstekende graveurs, uitgevers, verluchters en drukkers. De prentjes die zij sneden in koper beeldden velerlei voorstellingen uit, heiligenprentjes, gebeurtenissen uit het oude en nieuwe testament, prentjes met vermanende betekenis, doodsprentjes en bedevaartsprentjes. Met een niet te stelpen weergaloze verbeeldingskracht werden deze prentjes vervaardigd, steeds weer nieuwe modellen gecreëerd en op de markt gebracht.

Hun grootste afnemers waren de Jesuïten die in die tijd actief deelnamen aan de strijd tegen de toen heersende hervorming, de prentjes waren een probaat middel tegen de strenge beeldenschuwende en afwijkende geloofsleer van het protestantisme.

Een van deze graveurs was Jacobus de Man, plaatsnijder, verluchter en handelaar, geboren te Ieper (België) ca. 1650, opgenomen in het Antwerpse Sint Lucasgilde in 1676. Hij stierf in deze stad op 21 april 1719. Hij is het die naar grote waarschijnlijkheid dit bedevaartsprentje van Handel heeft gesneden.

In alle tot nu toe uitgegeven werken aangaande bid- en devotieprentjes wordt deze graveur als de ontwerper van bede-

vaartsprentjes van Handel beschreven. Weliswaar heeft Susanna Verbruggen (een begijntje dat leefde en werkte te Antwerpen van 1685 - 1752) het prentje gesigneerd doch zij heeft zelf nooit prentjes gesneden, enkel onder eigen naam verkocht. Auteursrecht bestond toen nog niet en vele werken werden van elkaar overgenomen. Ook veranderden de koperplaten menigmaal van eigenaar en werd de naam van de oorspronkelijke graveur weggekrast, waarna de nieuwe bezitter zijn signatuur in de plaat sneed.

Na deze voorgeschiedenis een korte beschrijving van de afbeelding. Allereerst Maria met Kind, deze lijkt niet zoveel op het authentieke Handelse beeldje, het is echter de klassieke voorstelling van alle Mariale bedevaartsbeeldjes uit

die tijd. Boven het Mariabeeldje houden twee engeltjes een wimpel (banderolle) vast met de tekst: "Troosterse der Bedruckte bidt voor ons". Op de sokkel waarop Maria en Kind zijn geplaatst twee cherubijnen kopjes, in het midden het latijnse opschrift: "Sedes Sapientiae", zetel der wijsheid. Links "die Gemertsche Kercke" en de gebouwen van het kasteel "Commanderie". Daaronder een processie die stilstaat bij een van de "Késkes". Rechts op de afbeelding trekt de stoet verder naar "die Capell van Haendel" met het wonderbare Putje. Een drietal wonderen completeren de voorstelling. Onderaan bevat 'in een cartouche het opschrift "Mirakeleus Beldt van Onse Live Vrouwe tot Haendel gelegen onder de vrij Heerlijkheijt Gemert".

De afbeelding is afgedrukt op handgeschept papier en is in het bezit van het museum van Gerwen-Lemmens te Valkenswaard waar het ook te bezichtigen is.

NOTEN:

- (1) Gemerts Heem jrg. 21, 1979 nr. 3 Jo Otten-van Zeeland en
Gemerts Heem jrg. 24, 1982 nr. 1 Peter Lathouwers.

